

Σχόλια – 8η διδακτική ενότητα

Το θέμα της ενότητας

- Δηλώνεται με τη φράση «παιδείας τε Πέρι και απαιδευσίας» - η παιδεία ως στροφή της ψυχής προς το φως, προς την ιδέα του αγαθού.
- Ο «μύθος του σπηλαίου» ανήκει στις αλληγορίες, δηλαδή στους μύθους που παρουσιάζουν με μεταφορικό παραστατικό τρόπο τις αφηρημένες έννοιες που έχουν ήδη αναλυθεί ή η ανάλυσή τους θα ακολουθήσει. Η αλληγορία δηλαδή είναι ένας εκφραστικός τρόπος, με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέγει και άλλα εννοεί. Πρόκειται, συνεπώς, για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση, που χρησιμοποιεί σύμβολα.
- Η αλληγορία του σπηλαίου αποδίδει παραστατικά:
 - ✓ την επίδραση που ασκεί η παιδεία στην ανθρώπινη φύση,
 - ✓ την υποχρέωση που έχει ο ορθώς πεπαιδευμένος, δηλαδή ο φιλόσοφος, να φωτίσει τους συνανθρώπους του,
 - ✓ την αντίθεση ανάμεσα στον κόσμο που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας και στον κόσμο της νόησης, τον κόσμο των Ιδεών.

Η εικόνα του σπηλαίου

Ο Πλάτων επηρεάστηκε από:

- ✓ τις μυστηριακές θρησκείες της Ανατολής
- ✓ τη διδασκαλία του Πυθαγόρα.
- ✓ Ο πυρήνας της εικόνας του σπηλαίου ανάγεται ίσως στους Ορφικούς και στον Εμπεδοκλή.
- ✓ Αναλογίες ακόμη υπάρχουν και με στίχους από τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου, όπου περιγράφεται η ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων μέσα στις σπηλιές.
- ✓ Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι στη φαντασία του Πλάτωνα είχε αγκιστρωθεί η εντύπωση που του προξένησε η σπηλιά στη Βάρη της Αττικής.
- ✓ Πάντως φαίνεται ότι η παρομοίωση στο σύνολό της και στις λεπτομέρειές της είναι επίνοια του φιλοσόφου.

Η λειτουργία του ρήματος απείκασον

- Εισάγει στην παρομοίωση ή μεταφορά του σπηλαίου: παρομοιάζει τον κόσμο με σπηλιά και τους ανθρώπους με δεσμώτες.
- Όταν η παρομοίωση εκτείνεται σε μεγαλύτερο τμήμα του κειμένου ονομάζεται αλληγορία.
- είναι ένας εκφραστικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας **άλλα λέει και άλλα εννοεί**. Πρόκειται, συνεπώς, για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση.
- τη χρησιμοποιεί για να **κάνει πιο κατανοητές** δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες και για να κερδίσει την **προσοχή** και το ενδιαφέρον.
- θέλει να θεμελιώσει απόψεις που δεν μπορούν να στηριχτούν με τη διαλεκτική ή για **να ενισχύσει τη διαλεκτική**.
- Η αξία της είναι **διδακτική** και όχι αποδεικτική.
- είναι ένας **αναλογικός συλλογισμός** που χρησιμοποιεί για να δείξει πώς βλέπει τον κόσμο και όχι για να αιτιολογήσει την κατάσταση του κόσμου.

Χριστιανική διδασκαλία – Πλάτωνας

Χριστιανισμός	Πλάτωνας
1. Διμερής διαχωρισμός της πραγματικότητας: ✓ επίγειος κόσμος ✓ βασιλεία των ουρανών	1. Διμερής διαχωρισμός του κόσμου: ✓ αισθητός κόσμος ✓ νοητός κόσμος/ κόσμος των ιδεών
2. τρισυπόστατο του θείου (πατήρ, υιός, άγιο πνεύμα)	2. τριμερής διάκριση της πολιτείας (δημιουργοί, φύλακες-επίκουροι, φιλόσοφοι-βασιλείς) και της ψυχής (αλόγιστον, θυμοειδές, λογιστικόν)
3. κρίση ψυχών	3. κρίση ψυχών
4. ταύτιση φωτός με το θείο	4. ταύτιση του φωτός με το αγαθό

Εκφραστικοί τρόποι:

- **Αλληγορία:** Η αλληγορία είναι ένας εκφραστικός τρόπος - ο συγγραφέας άλλα λέει και άλλα εννοεί. Πρόκειται για συνεχή παρομοίωση ή μεταφορά.
- **Διάλογος:** ο Σωκράτης αναδιηγείται σε κάποιον φίλο του τι είπε στον Γλαύκωνα και στους άλλους συνομιλητές του την προηγούμενη μέρα στο σπίτι του Κέφαλου - κερδίζει έτσι σε ζωντάνια και αμεσότητα, διότι η συζήτηση διεξάγεται σε δεύτερο ενικό πρόσωπο.
- **Τεχνική των αντιθέσεων:** Ο φιλόσοφος με τη χρήση αντιθέσεων, περιγράφει τον εγκλωβισμό των αμαθών ανθρώπων στο ημίφως και την ακινησία γενικά παρουσιάζει την κατάσταση της πολιτικής κοινότητας στην οποία ζουν - εγείρει το ενδιαφέρον και την προσοχή των αναγνωστών. («παιδείας-απαιδευσίας», «πρόσθεν-όπισθεν», «πόρρωθεν,επάνω-όπισθεν», «τους μεν φθεγγομένους-τους δε σιγώντας», φως – σκότος, αγνοια – γνώση, δεσμώτης – απελευθερωμένος, το φως του ήλιου – το φως της φωτιάς...)
- **Εικόνες:**
 - οπτικές εικόνες - περιγραφή της σπηλιάς (*καταγειω οικήσει σπηλαιώδει*), ακινητοποιημένοι δεσμώτες (*εν δεσμοις...αδυνάτους περιάγειν*), παρουσίαση της φωτιάς που καίει στο πίσω μέρος (*φως δε...αυτων*) και του τοίχου (*μεταξυ δε... δεικνύασιν*)
 - κινητική εικόνα: παρουσίαση των ανθρώπων οι οποίοι κινούνται στον δρόμο (*ορα τοίνυν ...ειργασμένα*)
 - ακουστική εικόνα: οι ομιλίες των ανθρώπων που ακούγονται κατά το πέρασμά τους (*οιον ... παραφερόντων*).

Τα σχόλια που διακόπτουν την αφήγηση

- **αξιολογικό σχόλιο** του Γλαύκωνα: «Άτοπον εικόνα ... και δεσμώντας άτοπους» - εκφράζει την έκπληξή του και συγκρατημένη επιφύλαξη για όσα διατυπώνει ο Σωκράτης (με την επανάληψη της λέξης «άτοπον»).
- **επεξηγηματικό σχόλιο** του Σωκράτη - αποκαλύπτει τον συμβολισμό των δεσμών, διευκολύνει τους συνομιλητές του να τον καταλάβουν, ανανεώνει το ενδιαφέρον τους για τη συνέχεια και αποφεύγει τη μονοτονία.

Ο Σωκράτης με το σχόλιο «ομοίους ημιν» παραλληλίζει τους δεσμώτες με τη σύγχρονη πολιτική κοινωνία και τον κόσμο του σπηλαίου με τον αισθητό κόσμο. Στην πολιτική κοινωνία η αδικία και η αναξιοκρατία κυριαρχούν, οι δημαγωγοί ασκούν την εξουσία και όχι οι φιλόσοφοι. Οι άνθρωποι ζουν μέσα στο σκοτάδι της αμάθειας, δέσμιοι των παθών τους, των προκαταλήψεων και των ψευδαισθήσεων τους μακριά από την αλήθεια. Έτσι, έμμεσα εισάγεται το θέμα που θα αναπτυχθεί στην επόμενη ενότητα: το χρέος του απελευθερωμένου δεσμώτη, δηλαδή του φιλοσόφου, που κατάφερε να θεαθεί την Ιδέα του αγαθού, να ξανακατέβει στο σπήλαιο και να οδηγήσει προς την έξοδο και τους υπόλοιπους δεσμώτες.